

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 373.5.091.39:81'342.3
DOI: 10.37026/2520-6427-2021-107-3-96-101

Світлана ГОНЧАРУК,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри практики англійської мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0003-0976-6945
e-mail: tsvetik323@gmail.com

Леся МАЛІМОН,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри практики англійської мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0001-6740-0701
e-mail: Mail.Malimon@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті наголошено на важливості аудіювання в процесі вивчення іноземної мови та окреслено ключові проблеми, що ускладнюють процес сприйняття інформації на слух. Доведено, що слухання є психомоторним процесом, який запускає низку когнітивних механізмів, а вміння розуміти іноземні аудіоматеріали – запорукою адекватного володіння іноземною мовою. Схарактеризовано різні групи завдань, які використовуються для розвитку навичок розуміння англійських аудіотекстів, зазначено, що вони можуть відрізнятися залежно від рівня слухачів іноземної мови. Розкрито особливості проведення аудіювання, а саме: використання автентичних текстів для аудіювання, що зацікавлять потенційних слухачів;

зосередження уваги учнів на меті прослуховування; наявність різних видів аудіювання. Розглянуто переваги поєднання двох або більше навичок для ефективного оволодіння мовою. Проаналізовано фактори, що можуть ускладнити процес аудіювання. З'ясовано, що формування іноземної аудитивної компетентності учнів є інтерактивним процесом, який вимагає комплексного підходу. Підтверджено, що аудіювання відіграє вагомий роль у досягненні практичних, розвиваючих і освітніх цілей та слугує ефективним засобом навчання іноземної мови.

Ключові слова: аудіювання, слухання, автентичні аудіотексти, оволодіння іноземною мовою, труднощі сприйняття аудитивної інформації.

Svitlana HONCHARUK,
Ph.D. in Philology,
Associate Professor of
Conversational English Department
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0976-6945
e-mail: tsvetik323@gmail.com

Lesya MALIMON,
Ph.D. in Philology,
Associate Professor of
Conversational English Department
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6740-0701
e-mail: Mail.Malimon@ukr.net

THE PECULIARITIES OF TEACHING LISTENING IN MIDDLE CLASSES OF SECONDARY SCHOOLS

Abstract. The article deals with the importance of listening in the process of foreign language learning and

teaching. The key issues that complicate the process of information perception have been analyzed. Listening is

considered to be a psychomotor process that triggers a number of cognitive mechanisms. The ability to understand foreign language audio texts is the main requirement to master a foreign language. The listening comprehension process includes: decoding auditory sounds, determining the function of the speech event, activating schemata, assigning literal meaning, assigning intended meaning, determining the demand for short- or long-term memory, retaining essential information.

Different groups of tasks used to develop skills of understanding English audio texts have been described. It has been noted that these tasks should differ depending on the level of foreign language students. The main features of listening have been described, such as: the use of the authentic texts, which will catch the interest of potential listeners; the focusing of the students' attention on the purpose of listening; the involving of different listening types.

The advantages of combining two or more skills for effective language acquisition have been considered. The factors that can complicate the listening process have been analyzed, they are as follows: clustering, redundancy, reduced forms, performance variable, colloquial language, rate of delivery, intonation, interaction. It has been found out that the formation of foreign language listening competence of students is an interactive process that requires integrated approaches. It has been confirmed that listening plays an important role in achieving practical, evaluative and educational goals and serves as an effective means of foreign language studying.

Key words: *listening, authentic audio texts, mastering a foreign language, difficulties in perceiving auditory information.*

Постановка проблеми. Сьогодні в освітньому просторі України відбуваються істотні зміни, зумовлені процесом упровадження в практику Концепції «Нова українська школа», викликані соціальними змінами та необхідністю постійного вдосконалення системи освіти. Зміни в освітньому процесі детермінують нові вимоги до діяльності вчителя, що обумовлює необхідність застосування нових підходів до навчання іноземних мов.

Говоріння прийнято розглядати як головний показник володіння іноземною мовою. Навіть у запитанні «Чи розмовляєте ви англійською?» ми акцентуємо увагу на мовленні, а не на сприйнятті мови на слух. Розуміння важливості аудіювання завжди привертало увагу викладачів іноземних мов. Проте останніми роками це питання стало особливо актуальним у зв'язку із включенням завдань з аудіювання до зовнішнього незалежного оцінювання.

Усвідомлення важливості аудіювання в процесі вивчення іноземної мови є цілком очевидним. Саме через сприйняття мовлення на слух ми отримуємо інформацію, без якої не змогли б продукувати мову. Вчитель завжди має пам'ятати про необхідність поєднання чотирьох аспектів вивчення мови: читання, аудіювання, говоріння та письма. Навіть тоді, коли ми зосереджуємо увагу на оволодінні одним із аспектів, варто залучати навички з інших.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Певні аспекти навчання аудіювання було висвітлено у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців-методистів. Зокрема, Н. Гальскова (2005), розглядала актуальні проблеми теорії і практики навчання іноземних мов, А. Гордєєва (2007, с. 62–65) аналізувала використання автентичних англомовних текстів в умовах лінгафонної лабораторії, С. Ніколаєва (2002) розробила методику навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах, З. Підручна (2011, с. 360–362) досліджувала аудіювання як компонент розвитку комунікативних навичок.

Серед зарубіжних дослідників актуальними є наукові праці Джеймса Ашера (Asher, 1977), який пропонував прослуховувати аудіозаписи декілька разів, перш ніж заохочувати учнів до говоріння, адже це допомагає їм подолати тривожність; Стівена Крашена (Krashen, 1985), який наголошував на важливості залучення в аудіотексти лексики дещо вищого рівня, ніж та, якою учні володіють на момент прослуховування; Джоан Рубін (Rubin, 1994, Рр. 206–210), яка не лише виокремила п'ять компонентів аудіювання (текст, співрозмовник, завдання, слухач, процес аудіювання), а й визначила важливі характеристики кожного з компонентів. В інших дослідженнях особлива увага надавалася багатозначності лексичних одиниць, що значно утруднює правильне розуміння мови (Flowerdew & Miller, 2005). Із цієї точки зору розглядалися фонологічні, синтаксичні, семантичні та прагматичні аспекти мови, а також невербальні елементи, що мають місце у більшості реальних актів комунікації.

Також у зазначених вище наукових працях аналізувалася роль різних стратегій розпізнання мови на слух. Сьогодні більшість дослідників цієї проблеми, як правило, сходяться на думці, що аудіювання, особливо в академічному та професійному контекстах, – надзвичайно важлива навичка, що вимагає особливої уваги учнів до змісту текстів. Однак чимало практичних і теоретичних проблем і надалі залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті – дослідити практичні підходи до використання аудіювання як одного із найважливіших аспектів розвитку комунікативних навичок учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слухання – це не односторонній та індивідуальний процес сприйняття звукових символів, це передусім психомоторний процес прийому звукових хвиль вухом людини і передача нервових імпульсів до мозку, який запускає низку когнітивних механізмів. Під аудіюванням розуміємо вид мовленнєвої діяльності, що використовується в будь-якому усному спілкуванні у зв'язку з виробничими, суспільними чи особистими потребами.

Сьогодні актуальними є різні тлумачення аудіювання та його складових. Так, О. Бігич вважає, що компетентність в аудіюванні – це здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування (Бігич, 2012, с. 19–20). О. Тарнопольський зі свого боку під аудіюванням розуміє «...рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує розуміння того, що сприймається на слух, і належить до усної форми мовлення» (Тарнопольський, 2006, с. 124).

Серед видів аудіювання нами виокремлено:

1. Відтворення, коли метою прослуховування певного мовного відрізка є точне його відтворення. Хоча такий вид роботи особливо не вимагає обробки мовлення, він є корисним під час хороших або індивідуальних тренувань, зосереджених на вимові.

2. Зосередження уваги на певних елементах мовлення (словах, інтонації, маркерах дискурсу) з метою вичення їх із довшого фрагменту тексту.

3. Реагування на репліки вчителя, спрямовані на взаємодію в класі.

4. Виокремлення важливої інформації з довготривалих потоків мовлення (виступів, медіатрансляцій, бесід тощо). Це можуть бути власні назви, дати, певні факти чи події.

5. Узагальнення почутої інформації, що передбачає звернення до інших інтерактивних навичок (занотовування, постановка запитань, обговорення).

6. Інтерактивне аудіювання, що може включати всі п'ять представлених вище типів, коли учні беруть активну участь у дискусіях, диспутах, бесідах, ролевих іграх із метою комунікативного обміну.

Уміння навчити учнів розпізнавати іноземне мовлення на слух залишається для вчителя викликом, який посилюється усвідомленням важливості пізнання іноземної культури та соціолінгвістичних факторів. На заняттях з іноземної мови учні завжди більше слухають, ніж говорять. У кінці ХХ століття методика викладання іноземних мов була спрямована більше на переклад текстів, а не на говоріння. Звичними були випадки, коли учні усно практикували фрази, які вони навіть не розуміли. Останні десятиліття характеризуються зміною акценту на усному мовленні. Крім того, ми розуміємо, що слова та речення, які вимовляються учнями в класі, не є реальним світом. Головне, до чого повинні бути готові учні, – це «... вміння розпізнавати слова в акустичній розмитості або звичайній розмовній мові» (Brown, 2010, p. 157).

Упродовж першого десятиліття ХХІ століття характерними для навчальної практики були помилкові уявлення про аудіювання, що «... виникли та вплинули на спосіб викладання аудіювання» (Richards & Burns, 2012). Серед низки цих уявлень варто виокремити: аудіювання – це пасивна навичка; слухання – це односторонній та індивідуальний процес; навички аудіювання набуваються підсвідомо, коли учні просто «поглинають» інформацію; слухання – це основа розуміння; аудіюванню та говорінню слід навчати окремо.

На сучасному етапі типовим підходом у комунікативній, інтерактивній системі навчання є поєднання принаймні двох навичок. Як зазначала Е. Хінкель, «... в епоху глобалізації у процесі вивчення іноземної мови особливе значення надається інтегрованим та динамічним моделям навчання, що базуються на значущості спілкування та розвитку комунікативної компетентності учнів» (Hinkel, 2006, p. 113).

На заняттях з іноземної мови нерідко трапляються випадки інтеграції різних видів робіт: обговорення теми перед слуханням із метою активації необхідної лексики, після чого виконується завдання з читання або письма; прослуховування усного повідомлення, що супроводжується конспектуванням та подальшим

обговоренням; виконання письмових завдань на основі прослуханого. Поєднання цих навичок сприяє формуванню мотивації для покращення аудіювання, говоріння, читання і письма та має такі переваги:

1. Розуміння мовлення та його відтворення є невід'ємними складниками оволодіння мовою.

2. Мовна взаємодія в класі передбачає створення й сприйняття повідомлень іноземною мовою.

3. Залучення навичок, на які спроможні учні на цьому етапі вивчення мови.

4. Оволодіння однією навичкою часто допомагає у засвоєнні іншої.

5. Найявний природний зв'язок між мовою та спосібом мислення.

Г. Кларк і І. Кларк (Clark, Clark, 1977, Pp. 437–450) та Дж. Річардс (Richards, 1983, Pp. 219–239) розглядають сім фаз процесу сприйняття мовлення на слух:

1) декодування звукових сигналів;

2) визначення функції мовленнєвого повідомлення;

3) активізація схем;

4) надання лексемам дослівних значень;

5) надання лексемам значень відповідно до контексту;

6) задіювання коротко- чи довготривалої пам'яті;

7) збереження важливої інформації.

У контексті останнього доцільним є розгляд окреслених вище сімох фаз процесу сприйняття мовлення на слух детальніше:

1. Слухач сприймає мовлення і зберігає його «образ» у короткочасній пам'яті. Цей образ складається з компонентів (фраз, речень, поєднуючих елементів, інтонацій та наголосу).

2. Слухач визначає тип мовленнєвого повідомлення (розмова, виступ, радіотрансляція) та інтерпретує його. Ураховуючи контекст і зміст, можна визначити, який намір має мовець (переконати, попросити, обмінятися думками, підтвердити, заперечити чи надати інформацію тощо).

3. Людина, яка сприймає повідомлення, використовує базову інформацію. Досвід і знання, що накопичуються протягом усього життя, використовуються для когнітивних асоціацій із метою правдоподібного тлумачення повідомлення.

4. Слухач надає висловленню буквального змісту, тобто має місце процес, що передбачає семантичну інтерпретацію.

5. Слухач надає висловлюванню контекстуального значення.

6. Людина, яка сприймає повідомлення, визначає, як краще зберігати інформацію: у короткочасній чи довготривалій пам'яті. Короткочасна пам'ять доречна в ситуації, що вимагає швидкої усної відповіді. Довготривала пам'ять є більш поширеною, коли обробляємо інформацію, наприклад, на лекції.

7. Насамкінець слухач видаляє з пам'яті другорядну інформацію. Точні слова, фрази та речення у звичайних мовленнєвих актах швидко забуваються, натомість важлива інформація зберігається надовго.

Аналіз зазначеного вище дає підстави для висновку, що аудіювання – не лише активний, а й інтерактивний процес. Після декодування звукових сигналів мають місце принаймні шість основних операцій із

повідомленням. Усі ці фази важливі для навчання аудіювання, оскільки відсутність хоча б однієї з них може спричинити труднощі в обробленні мовлення.

Діяльність викладача іноземної мови спрямована передусім на навчання учнів ключовим моделям спілкування. Основними типами усного спілкування є: монолог (підготовлений / спонтанний) та діалог (міжособистісний / інформативний).

У монологіях (виступах, лекціях, читаннях, передачах новин тощо) слухач покликаний безперервно обробляти довгі відрізки мовлення. Потік мовлення триватиме незалежно від того, розуміє слухач його сутність чи ні. Підготовлені монологи, на відміну від спонтанних, значно відрізняються за своєю структурою. Вони зазвичай довготривалі, а тому їх досить важко зрозуміти. Спонтанні монологи (імпрізовані лекції тощо) значно легші для розуміння, якщо вони не перенасичені додатковою інформацією.

Діалоги, в яких суб'єкти цього процесу обмінюються інформацією особистого характеру, сприяють соціальним відносинам і є міжособистісними, на відміну від інформативних, мета яких – передача фактичної інформації.

Ефективне аудіювання включає три основні етапи (Richards & Burns, 2012). Перший етап – це підготовка учнів до прослуховування певного фрагмента. Під час цього етапу має місце перевірка словникового запасу, з'ясування базових знань, необхідних для розуміння тексту, відсутність яких може ускладнити слухання. Другий етап спрямований на активне прослуховування, під час якого учні роблять нотатки, заповнюють діаграми, визначають послідовність подій і основну думку, звертають увагу на окремі деталі. Третій етап – перевірка розуміння прослуханого. Під час цього етапу учні працюють із роздатковим матеріалом для перевірки активної лексики та граматичних структур, відповідають на запитання, беруть участь у дискусії або дебатах. Серед інших способів перевірки прослуханого можна виділити: вибір із запропонованих варіантів, зображення почутого, створення нотаток, закінчення розповіді, переклад прослуханого рідною мовою, дослівне відтворення почутого, моделювання схожих ситуацій.

Завдання для аудіювання відрізняються залежно від рівня підготовки слухачів іноземної мови. Так, для слухачів *рівня А 1* доцільно використовувати такі завдання: розпізнання інтонації в реченнях; розрізнення фонем, морфем, дієслівних форм; зіставлення слова із зображенням предмета; заповнення таблиць необхідною інформацією; розпізнання теми повідомлення; заповнення пропусків почутими словами; множинний вибір; розпізнання зв'язку слів із певними категоріями; прокладання маршруту відповідно до прослуханого тексту. Слухачам *рівня А 2* можна запропонувати такі завдання: розпізнання важливих деталей у мовленнєвому потоці; заповнення діаграм; ідентифікація мовця; визначення мотивів та супровідних деталей; розпізнання граматичних маркерів; уміння робити висновки. Для учнів, які опановують іноземну мову на *рівні В 1*, пропонуються такі завдання: визначення важливої інформації для конспектування; уміння працювати з лексичними й маркерами, що сигналізують про

наміри мовця; передбачення подальшого ходу подій у процесі аналізу почутого. Слухачам *рівня В 2* можна запропонувати завдання на: вміння будувати оціночні висловлювання і судження; заповнення відсутньої інформації; виправлення помилок; інтерактивні завдання на визначення головної ідеї почутого.

Кожен рівень та відповідні завдання передбачають різні підходи до оцінювання аудіювання. Зокрема, оцінювання проводиться вчителем постійно: під час того, як учень відповідає на запитання, робить нотатки, виконує тести і письмові завдання, коментує або вживає слово чи його структурні складові.

Актуальним у контексті зазначеного вище є розгляд чинників, що можуть ускладнити процес аудіювання, а саме:

1. Поділ більшого обсягу інформації на менші смислові частини. В усному мовленні через обмеження обсягу нашої пам'яті ми схильні поділяти більші уривки тексту на менші смислові частини для полегшення розуміння. Тому, навчаючи учнів аудіюванню, варто допомагати їм виділяти такі смислові групи слів, щоб не перенавантажувати пам'ять, намагаючись узяти до уваги кожне слово у висловлюванні.

2. Перевантаженість. Усне мовлення характеризується певною фразовою перевантаженістю (перефразування, повторення, вставні конструкції, що не несуть основного смислового навантаження). Проте за певних обставин така перевантаженість допомагає слухачеві краще сприймати текст, даючи більше часу на обробку основної інформації.

3. Скорочені форми та конструкції. Хоча усне мовлення містить значну кількість конструкцій, що не несуть основного смислового навантаження, воно також має чимало скорочених форм і конструкцій (*I'll, you've got, wanna, gonna*), а також еліптичних речень (*Where are you going? – To the university*). Такі скорочення створюють певні труднощі, особливо для тих, хто раніше стикався лише з повними формами англійської мови.

4. Різноманітність представлення. В усному мовленні, за винятком запланованого дискурсу (виступи, лекції тощо), обмовки, паузи та виправлення є звичним явищем. Для носіїв мови вони не є перешкодою для розуміння, тоді як для тих, хто вивчає мову як іноземну, вони можуть перешкодити розумінню мовлення.

5. Розмовна мова. Для тих, хто вивчає мову лише за підручниками, складно сприймаються такі елементи розмовної мови, як ідіоми, сленг, реалії.

6. Швидкість мовлення. Практично кожному, хто вивчає мову, спочатку здається, що носії мови говорять надто швидко. Проте кількість і тривалість пауз, які використовує мовець, є більш важливим, ніж просто швидкість мовлення. Зрештою учням потрібно розуміти мовлення, яке звучить із різною швидкістю. На відміну від читання, де учень може зупинитися й повернутися до прочитаного, слухач часто не має змоги перервати мовця.

7. Наголос, ритм та інтонація. Просодичні особливості англійської мови неабияк важливі для розуміння. Оскільки в англійській мові наголос є динамічним, наголошені й ненаголошені склади вимовляються по-різному. Крім того, інтонаційні схеми важливі як для правильної інтерпретації висловлювань, так і для

розуміння більш тонких нюансів мовлення, серед яких сарказм, образа, прохання чи похвала.

8. Взаємодія. Спілкування передбачає не лише слухання, а й активне реагування, коли під час бесіди у потрібний момент необхідно попросити пояснити щось, підтримати тему розмови, аби процес взаєморозуміння не був перерваний через недостатню взаємодію.

Серед методичних порад у процесі навчання аудіювання пропонуємо виокремити такі: для аудіювання варто використовувати автентичні тексти, які неодмінно зацікавлять потенційних слухачів; основну увагу учнів слід зосереджувати на меті прослуховування; у процесі роботи необхідно використовувати різні види аудіювання.

Висновки. Ефективний процес спілкування іноземною мовою неможливо забезпечити без успішного оволодіння аудіюванням. Аудіювання відіграє вагомий роль у досягненні освітніх, розвивальних і практичних цілей та слугує ефективним засобом навчання іноземної мови. Формування іншомовної аудитивної компетентності учнів є інтерактивним процесом. Комплексний підхід до вибору стратегій аудіювання дає змогу покращити сприйняття інформації на слух та посилити впевненість учнів у власних можливостях.

Таким чином, ефективна стратегія навчання аудіювання передусім має бути спрямована на здобуття учнями таких навичок: збереження фрагментів мовлення різної довжини в короткочасній пам'яті; розрізнення окремих звуків, лексем, скорочених форм та граматичних класів слів; пошук ключових слів; обробка мовлення із різною швидкістю передачі; розпізнавання комунікативних функцій висловлювань відповідно до ситуацій, учасників, мети; уміння робити висновки, визначати причинно-наслідкові зв'язки.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні найбільш ефективних напрямів і практичних підходів до подолання учнями та студентами труднощів аудіювання автентичних аудіо- та відеоматеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Гальскова, Н. Д. (2005). Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика. Москва: Академия. 336 с.

Гордєєва, А. Й. (2007). Навчання аудіювання англійських автентичних текстів в умовах лінгвафонно-акустичної лабораторії. *Іноземні мови*. № 2. С. 62–65.

Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. (2002) / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт. 328 с.

Підручна, З. Ф. (2011). Деякі аспекти навчання аудіювання англійської розмовної мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Вип. 28. С. 360–363.

Asher, J. (1977). Learning another language through actions: The complete teacher's guidebook. Los Gatos, CA: Sky Oaks Productions. 117 p.

Krashen, S. (1985). The input hypothesis. London, UK: Longman. 120 p.

Rubin, J. (1994). A review of second language listening comprehension research. *Modern Language Journal*, 78, Pp. 199–221.

Flowerdew, J., Miller, L. (2005). Second language listening: Theory and practice. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 223 p.

Бігич, О. Б. (2012). Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. *Іноземні мови*. № 2 (70). С. 19–30.

Тарнопольський, О. Б. (2006). Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посібник. Київ: Фірма «ІНКОС». 248 с.

Brown, G. (2010). Listening in a second language. In M. Berns (Ed.), *Concise encyclopedia of applied linguistics*. Oxford, UK: Elsevier. Pp. 157–163.

Richards, J., Burns, A. (2012). Tips for teaching listening: A practical approach. White Plains, NY: Pearson Education. A highly practical manual detailing practical classroom techniques for teaching listening, including dozens of handouts and activities for all levels. 244 p.

Hinkel, E. (2006). Current perspectives on teaching the four skills. *TESOL Quarterly*, 40. Pp. 109–131.

Clark, H., Clark, E. (1977). Psychology and language: An introduction to psycholinguistics. New York, NY: Harcourt Brace Jovanovich. Pp. 437–450.

Richards, J. (1983). Listening comprehension: Approach, design, procedure. *TESOL Quarterly*, 17. Pp. 219–239.

REFERENCES

Galskova, N. D. (2005). Teoriya obucheniya inostrannym yazykam: lingvodidaktika i metodika [Theory of teaching foreign languages: linguodidactics and methodology]. Moskva: Akademiya. 336 s. [in Russian].

Hordieieva, A. I. (2007). Navchannia audiyuvannia anhlomovnykh avtentychnykh tekstiv v umovakh linhafonno-akustychnoi laboratorii [Teaching listening comprehension of English authentic texts in acoustic laboratory]. *Inozemni movy*. № 2. S. 62–65. [in Ukrainian].

Metodyka vykladannia inozemnykh mov u sereidnykh navchalnykh zakladakh: Pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages in secondary schools: Textbook]. (2002) / kol. avtoriv pid kerivn. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv: Lenvit. 328 s. [in Ukrainian].

Pidruchna, Z. F. (2011). Deiaki aspekty navchannia audiyuvannia anhliskoi rozmovnoi movy [Some aspects of learning spoken English listening]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky*. Vyp. 28. S. 360–363. [in Ukrainian].

Asher, J. (1977). Learning another language through actions: The complete teacher's guidebook. Los Gatos, CA: Sky Oaks Productions. 117 p. [in English].

Krashen, S. (1985). The input hypothesis. London, UK: Longman. 120 p. [in English].

Rubin, J. (1994). A review of second language listening comprehension research. *Modern Language Journal*, 78, Pp. 199–221. [in English].

Flowerdew, J., & Miller, L. (2005). Second language listening: Theory and practice. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 223 p. [in English].

Bihych, O. B. (2012). Metodyka formuvannia inshomovnoi kompetentnosti v audiyuvanni [Methods of forming foreign language competence in listening]. *Inozemni movy*. № 2 (70). S. 19 – 30. [in Ukrainian].

Tarnopolskyi, O. B. (2006). *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchomu movnomu zakladi osvity* [Methods of teaching foreign language communication in higher education institution]: navch. posibnyk. Kyiv: Firma «INKOS». 248 s. [in Ukrainian].

Brown, G. (2010). Listening in a second language. In M. Berns (Ed.), *Concise encyclopedia of applied linguistics*. Oxford, UK: Elsevier. Pp. 157–163. [in English].

Richards, J., & Burns, A. (2012). *Tips for teaching listening: A practical approach*. White Plains, NY: Pearson Education. A highly practical manual detailing practical classroom techniques for teaching listening, including dozens of handouts and activities for all levels. 244 p. [in English].

Hinkel, E. (2006). Current perspectives on teaching the four skills. *TESOL Quarterly*, 40. Pp. 109–131. [in English].

Clark, H., & Clark, E. (1977). *Psychology and language: An introduction to psycho linguistics*. New York, NY: Harcourt Brace Jovanovich. Pp. 437–450. [in English].

Richards, J. (1983). Listening comprehension: Approach, design, procedure. *TESOL Quarterly*, 17. Pp. 219–239. [in English].

Дата надходження до редакції: 14.07.2021 р.

УДК 811.161.2 (07) 378

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-107-3-101-106

Оксана КОЗИЦЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри стилістики
та культури української мови
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-3089-9494
e-mail: oksanakozitska2@gmail.com

Наталія ПОЛІЩУК,

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри стилістики
та культури української мови
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-4120-8687
e-mail: nata-polishchuk@ukr.net

ВИДИ ВПРАВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті розглянуто основні положення щодо вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у закладі вищої освіти, проаналізовано зміст навчального предмета «Українська мова (за професійним спрямуванням)» і принципи його реалізації у процесі підготовки фахівців психологічних спеціальностей, з'ясовано професійні аспекти та результати навчання студентів-психологів. Виокремлено мету курсу, завдання та методи навчання, основні аспекти викладання ділової української мови у гуманітарних закладах вищої освіти, окреслено перспективи.

Проаналізовано види вправ на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням), що формують професійну компетентність магістра психології, сприяють ефективному розвитку та активному застосуванню базових мовленнєвих умінь здобувачів освіти. Обґрунтовано методiku вивчення нових термінів і понять у процесі засвоєння студентами фахової

термінології, визначено основні аспекти у формуванні та вдосконаленні термінологічної компетентності під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», проілюстровано методи успішного засвоєння та активного використання професійної лексики, зокрема ефективно поєднання різних вправ. Представлено основні типи завдань, які сприяють кращому засвоєнню фахової лексики. Здійснено аналіз сучасного стану викладання професійної лексики, редагування, коригування, перекладу наукових текстів та основ професійного ділового мовлення. Окреслено проблему використання словників, передусім галузевих, під час опрацювання фахових текстів, що супроводжується виконанням вправ на закріплення фахової термінології.

Ключові слова: методи викладання, результати навчання, професійна лексика, термінологічна компетентність, методи навчання.